

Invoering Mediawijsheid op school

De invoering van mediawijsheid op school vraagt om een integrale aanpak. Dat wil niet zeggen dat alles in één keer moet gebeuren. En ook niet dat je vanaf het begin maximaal draagvlak hebt binnen het team. Bovendien hebben scholen zo hun eigen prioriteiten. Als je net een geval van *shame sexting* hebt gehad, staat je hoofd meer naar het waarborgen van de sociale veiligheid van leerlingen en voorlichting over grensoverschrijdend gedrag dan naar lessen voor leerlingen over het maken van vlogs of het werken met online netwerken voor het vinden van een stage.

Bij een integrale aanpak zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

1. Online grensoverschrijdend gedrag aanpakken vanuit breder begrip 'Digitale jeugdcultuur';
2. Mediawijsheid implementeren veronderstelt dat je weet wat dat is; een onderzoek naar wat we willen dat leerlingen kunnen op het moment dat ze de school verlaten, is een noodzakelijke voorwaarde voor het maken van beslissingen op alle niveaus;
3. Onderliggende doelstellingen:
 - Beperken van toekomstige incidenten
 - Verhogen online weerbaarheid
 - Reduceren eventuele handelingsverlegenheid m.b.t. preventie en handelen bij incidenten
 - Vergroten van de ouderbetrokkenheid
 - Vergroten van mediawijsheid van leerlingen (dit is: *het kunnen inzetten van media voor de eigen ontwikkeling en welzijn, én dat van anderen*) is noodzakelijk en niet vrijblijvend. Zie ook Handboek Mediawijsheid op School (Zwanenberg en Pardoën 2010);
4. Noodzakelijke verankering in beleid (o.a. Schoolveiligheid / Sociale Veiligheid), maar ook in het onderwijscurriculum;
5. Gemeenschappelijke inhoudelijke basis vanuit overkoepelend schoolbestuur (of gemeente) als vertrekpunt voor schoolspecifieke aanpak;
6. Modulaire bouwstenen voor schoolspecifieke aanpak;
7. Goede aansluiting en gedeelde visie PO en VO.

➤ Toelichting bij uitgangspunt 4

De scheiding 'buiten schooltijd, buiten schoolplein' is met de komst van sociale media niet meer van toepassing. Online gedrag is al snel grensoverschrijdend gedrag dat grote impact kan hebben. In vrijwel alle gevallen raakt het sociale veiligheid van leerlingen of docenten, en soms leidt het tot fysieke onveiligheid. Daarmee is het dus direct van invloed op 'veilig leef- en leerklimaat' van de

school. Je kunt er als school niet omheen om online incidenten te integreren in het schoolveiligheidsbeleid. Geheel voorkomen kun je online incidenten niet, maar met de wetgeving Sociale Veiligheid (aug. 2015) zul je als school actief beleid moeten voeren om het aantal incidenten te minimaliseren en voorbereid te zijn om met kennis en vertrouwen te handelen wanneer nodig.

Onderwijs gaat om kansen bieden

Los van het zorgen voor de sociale veiligheid heeft het onderwijs de wezenlijke taak leerlingen voldoende toe te rusten voor de toekomst. **Meedoen aan de samenleving, en weten hoe je dat doet met behulp van digitale middelen, is een belangrijk onderwijsdoel.** Onderwijs gaat immers niet om risico's vermijden, maar om kansen bieden. Dit aspect van mediawijsheid wordt ook wel 'digitaal burgerschap' genoemd; het raakt in de kern aan alle aspecten van opgroeien en ontwikkelen, zoals sociale vaardigheden, identiteitsvorming, vriendschappen & relaties en groepsdynamiek. Dat is op zichzelf al lastig genoeg. De komst van sociale media heeft daar een dimensie aan gegeven die het nóg ingewikkelder maakt dan het al was om mensen te vormen tot zelfstandige, verantwoordelijke burgers.

Er zijn dus twee, niet van elkaar los te maken kanten aan het mediawijsheidsonderwijs:

1. **Digitaal burgerschap:** als je kinderen en jongeren weerbaar wilt maken, wilt kunnen ingrijpen wanneer het misgaat of moet handelen wanneer het mis is gegaan, heb je kennis nodig over wat ze online doen, waarom en wat de impact ervan kan zijn.
2. **Mediawijsheid als de nieuwe geletterdheid:** als je wilt dat mensen volledig kunnen participeren in de moderne samenleving, moet je erkennen dat omgaan met de online wereld en digitale technologie net zo fundamenteel is als leren lezen en schrijven was in de vorige eeuw. *Wie niet mediawijs is, raakt buitengesloten.*

Daarnaast is er nog een derde aspect, dat wij toevoegen vanuit onze definitie van mediawijsheid - het kunnen inzetten van media voor de eigen ontwikkeling en welzijn, **én dat van anderen**): het gaat niet alleen om je eigen ontwikkeling maar ook om de zorg voor de ander.

3. **Media-verantwoordelijkheid:** we willen kinderen leren dat zij zelf een verantwoordelijkheid hebben voor de *gevolgen van hun online gedrag*, voor zichzelf én anderen.

NB: Voor leerlingen in het speciaal onderwijs zijn risico's soms nog groter, maar de kansen ook. Juist voor hen is mediawijsheid een noodzakelijke voorwaarde voor optimale participatie.

Kortom, integraal beleid is belangrijk, maar 'gewoon beginnen' is dat ook. Om scholen te ondersteunen heeft Bureau Jeugd & Media aanbod op alle niveaus. Van gastlessen tot ouderavonden, en van Socratische gesprekken met het management over de ambitie (Wanneer zijn wij een mediawijze school? Waar liggen onze prioriteiten?) en dilemmagesprekken tot

inspiratiesessies en workshops voor docententeams. In de bijlage in dit document vindt u een overzicht van mogelijke workshop-thema's.

Bureau Jeugd & Media kan dus in alle stappen en voor alle partijen (leerlingen, team – OP en OOP – en ouders) verschillende diensten aanbieden. Soms haakt ook de GGD of de gemeente aan. Dat kan ook gunstig zijn voor de financiering.

WAT BUREAU JEUGD & MEDIA KAN BETEKENEN

Bureau Jeugd & Media bestaat uit een team van experts die op verschillende thema's op het gebied van Jeugd & Media kennis en ervaring bijeenbrengen en ontwikkelen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan:

- Media en Opvoeding (mediaopvoeding; van beschermen, via begeleiden naar uitdagen)
- Media en Gezondheid (hersenenontwikkeling 0-6 jaar, gameverslaving, puberbrein)
- Media en Gedrag (online groepsdynamiek, risicovol/grensoverschrijdend gedrag, weerbaarheid)
- Media en Ethiek (wijsheid gaat verder dan kennis en vaardigheden, want vraagt om een moreel oordeel en morele reflectie op praktisch handelen)
- Media op School (mediawijsheid in het curriculum, maar ook schoolveiligheid en beleid)
- Media en Zorgenkinderen (SO/LVB) (kansen en risico's en uitdagingen in begeleiding)

We vertalen wetenschap en praktijk naar inzichten en concrete handvatten voor ouders, professionele opvoeders en andere organisaties die voor/met jongeren werken (zoals scholen, politie, gemeenten, GGD, CJG). We doen dat o.a. via ouderavonden, gastlessen, lesmateriaal, deskundigheidsbevordering en ondersteuning bij het vormen van beleid.

Hieronder volgt een aantal activiteiten die Bureau Jeugd & Media voor scholen kan verzorgen. De inhoud maken we altijd op maat, afgestemd op de specifieke behoefte en doelstellingen van een school. De activiteiten kunnen onafhankelijk van elkaar uitgevoerd worden, maar we kunnen ook een voorstel doen voor een integrale aanpak. De genoemde tarieven gelden bij een enkele afname. Bij afname van meerdere activiteiten of een integrale aanpak, verwerken we een combinatiekorting.

1. Inspiratiesessie 'Mediawijsheid op school' (vanaf €865,- excl. btw en reiskosten)

Technologie heeft de manier waarop we samen leven en werken enorm veranderd. Met smartphone en tablet zijn we 24 uur per dag online en komt het laatste nieuws en op maat gesneden informatie 'als vanzelf' naar ons toe. Weten we iets niet, dan zoeken we het op. Innovaties blijven ons leven veranderen. Denk aan de 3D-printer, Robotica en het Internet der Dingen.... Wat moeten jongeren nu leren om daar op voorbereid te zijn? Als het gaat om 'leren' en 'ontwikkelen' moet je in het onderwijs aan de slag met Mediawijsheidcompetenties en 21^e-eeuwse vaardigheden. Maar wat zijn dat dan? Hoe verhoudt Mediawijsheid zich tot de andere onderdelen van Digitale geletterdheid: ICT-vaardigheden, Computational Thinking en Informatievaardigheden? En wat willen we dat kinderen

op hun niveau leren? Deze sessie is met name interessant voor schoolbesturen en –teams die bezig gaan met visie en beleid voor de komende jaren. We schetsen bovenstaande ontwikkelingen waarna deelnemers met elkaar invulling geven aan de vragen: ‘Wanneer zijn we een mediawijze school?’, ‘Wat betekent dat voor de (les)praktijk?’ en ‘Hoe vertalen we dit naar beleid?’

2. Werksessie ‘Op weg naar een mediawijze school’ (vanaf €865,- excl. btw en reiskosten)

Deze sessie kan een vervolg zijn van een inspiratiesessie, maar kan ook op zichzelf staan. Het startpunt is de huidige situatie van de school en het doel is om te komen tot een concreet stappenplan om mediawijzheid een logisch onderdeel te laten zijn van schoolbeleid en activiteiten. We inventariseren wensen en behoeften, maar ook knelpunten. Hoe staat het met het mediawijzheidsbeleid? Is dat onderdeel van het ICT-plan of juist andersom? Hoe verhoudt het denken over (sociale) veiligheid zich tot de invoering van mediawijzheid op school? En hoe mediawijz ben je als leerkracht eigenlijk zelf? De bijeenkomst kan ook de start vormen van een begeleidingstraject voor het invoeren van Mediawijzheid en mediabeleid op school. Vooraf aan deze workshop kan een analyse van de mediawijzheidsituatie op uw school gepland worden. We werken hiervoor samen met een externe partij die hiervoor een scan kan uitvoeren. Prijsindicatie hiervoor: €995,- excl. btw).

3. Advies, Coaching en Ondersteuning bij het maken van beleid

Na een inspiratie en/of werksessie kan een school met aangereikte kennis en handvatten aan de slag. Scholen die behoefte hebben aan ondersteuning bij het ontwikkelen van beleid en wenselijke stappen om het te implementeren en te borgen kunnen we met coaching begeleiden. Ook is het mogelijk om de uitvoering of een deel daarvan aan ons overlaten. Zo kunnen we bijvoorbeeld het beleid (meehelpen) schrijven, een projectplan opstellen voor de implementatie of de uitvoering op ons nemen. Aangezien de inzet afhankelijk is van de aard en omvang van de gewenste ondersteuning is hiervoor geen vast tarief. Het uurtarief hiervoor is €110,- excl. btw en reiskosten. Vooraf wordt een totaal aantal uur afgesproken.

4. Deskundigheidsbevordering (vanaf €865,- excl. btw en reiskosten)

Als je binnen school aan de slag wilt met mediawijzheid en goed mediagebruik wilt stimuleren, dan is er een belangrijke rol weggelegd voor docenten en onderwijsondersteunend personeel. En wanneer er onrust onder leerlingen bestaat naar aanleiding van een incident, dan kun je niet anders dan daar in de klas het gesprek over te voeren. Maar hoe doe je dat? In een training krijgen deelnemers inzichten en handvatten aangereikt over de digitale jeugdcultuur en hoe deze te vertalen naar de praktijk.

Een training duurt 1,5 tot 3 uur. Er zijn diverse mogelijkheden voor de inhoud. Zie hiervoor de bijlage ‘Workshops’.

5. Bewustwording en mediawijsheid bij leerlingen

We kunnen op verschillende manieren ondersteunen om in de klas met leerlingen aan de slag te gaan:

a) Gastlessen

Een gastdocent kan in de klas een les geven. De basis is een interactieve presentatie waarbij verschillende werkvormen ingezet kunnen worden om reflectie, interactie en inzichten te stimuleren:

- Bespreken van filmpje(s)
- Dialoog aan de hand van stellingen
- Kahoot-quiz (of andere toetsing in de les zelf)
- Werkopdracht (bijvoorbeeld te koppelen aan ouderavond)
- Het daadwerkelijk uitspelen van bijvoorbeeld de WhatsAppgroepsdynamiek

De lessen zijn altijd maatwerk, doordat altijd gewerkt wordt met wat leerlingen aan ervaringen vertellen en wat er mogelijk speelt in de groep, kunnen lessen per klas verschillen.

Mogelijke onderwerpen, zie www.mentorlessen.nl, maar ook: je online identiteit, privacy, internet inzetten voor stage en professionele profilering, fotograferen en editen met je smartphone, solliciteren via sociale media, het maken van een sociale-mediaprofiel op LinkedIn, vloggen, video-editen, het opzetten van een eigen YouTube-kanaal, enz. Maar natuurlijk ook over risico's als sexting, ruzie in WhatsApp enz. [vraag naar onze specialisaties]

Het tarief voor gastlessen (uitgaande van lesduur 50-60 minuten) is als volgt:

Iedere eerste les €270,00 en reiskosten, elke volgende les op dezelfde dag bedraagt €110,00 met een maximum van vijf lessen op één dag. [offerte op aanvraag]

b) Ontwikkelen lesmateriaal

We ontwikkelen mentorlessen die door de mentor in de eigen klas gegeven kan worden. De opzet van de lessen is zodanig dat de mentor zich niet eerst uitvoerig in het onderwerp hoeft te verdiepen en de les hoeft voor te bereiden; alle informatie staat klaar. De les bestaat uit theorie, stellingen, een toetsing (Kahoot) en een verwerkingsopdracht. De mentor kan zich focussen op het voeren van het gesprek.

We kunnen speciaal voor de thema's waarmee u aan de slag wilt, een mentorles maken. De instructie voor mentoren kan onderdeel zijn van de eerder genoemde training. Een indruk van wat een mentorles omvat, is te zien op onze pilotomgeving: www.mentorlessen.nl. De kosten voor het maken van een mentorles bedragen €750,00 excl. btw.

c) Inhoudelijke bijdrage tijdens projectweek

Bureau Jeugd & Media kan invulling geven aan een projectweek over Sociale Media. Leerlingen gaan dan zelf aan de slag met media, bijvoorbeeld door een goed doel te realiseren via sociale media of een filmpje te maken over een bepaald thema. Ook kunnen leerlingen een voorlichtingscampagne maken over Sociale Media voor de nieuwe brugklassers. (Wat vinden zij belangrijk dat brugklassers moeten leren over sociale media?). Of ze helpen mee bij het maken van een sociale-mediabeleid (Hoe zouden zij omgaan met incidenten?). Zo denken ze op een andere manier na over het onderwerp zelf en ervaren ze de onderliggende mechanismen van sociale media. Een tarief hiervoor is afhankelijk van wensen en aantal dagen.

d) Theatervoorstelling voor leerlingen

In samenwerking met DNL Theatercollectief, hebben we een programma gemaakt met groepsgesprek. Ook is er verwerkingsmateriaal (voor het digitale schoolbord) waarmee de eigen docenten op andere momenten verdieping en vervolg kunnen geven. [prijs op aanvraag, afhankelijk van het aantal voorstellingen op een dag]

Bij deze voorstelling hoort een **mentorles voor aanvulling en verdieping** kort na de voorstelling of in de loop van het schooljaar (digitale volgens het format van [Mentorlessen.nl](https://www.mentorlessen.nl)) die apart kan worden afgenomen. Kosten: € 500,00

6. Betrokkenheid van ouders (vanaf €465,- excl. btw en reiskosten)

We verzorgen ouderavonden waarin we de doelstellingen en het beleid van de school een concrete plek in het programma kunnen geven. Sommige scholen willen met name helder maken dat niet alleen school een rol en verantwoordelijkheid heeft, maar ouders ook. Sommige scholen willen ouders actief betrekken bij het proces om te komen tot beleid. In het eerste deel van de ouderavond schetsen we ontwikkelingen en geven inzichten rond mediagebruik. In het tweede deel gaan we bijvoorbeeld op zoek gegaan naar uitgangspunten voor een rolverdeling en afspraken; 'wat kunnen ouders doen' en 'wat kan de school doen'. Als basis voor het richten van de dialoog liggen dan een drietal dilemma's, stellingen en/of vragen. Wanneer de school al voorgenomen uitgangspunten voor beleid heeft, vormen die de basis voor dialoog.

a) Interactieve ouderavond

Wij bieden bijeenkomsten op maat waarin veel ruimte is voor interactie. De inhoud en de opzet bespreken we altijd in de voorbereiding met de school om het aan te laten sluiten bij specifieke wensen.

In de presentatie schetst de spreker waarom media zo'n enorme aantrekkingskracht op jongeren hebben en welke rol deze spelen in de ontwikkeling van jongeren. De benadering is positief, maar staat ook zeker stil bij de risico's en uitdagingen die dit met zich meebrengt. Zowel tijdens de

presentatie als de interactie krijgen ouders praktische handreikingen aangereikt. Ook daagt de spreker uit om te reflecteren op eigen gedrag en stimuleert mensen in de zaal om met elkaar in gesprek te gaan. Bijvoorbeeld door dilemma's, stellingen en/of échte* vragen voor te leggen (**dat zijn vragen waar je het antwoord niet op kunt googlen*) die in tweetallen, kleine groepjes of plenair besproken worden.

b) Ouderavond mét leerlingen

Als aanvulling op bovenstaand kun je leerlingen betrekken bij de avond. Bijvoorbeeld door hen een inleidende presentatie te laten geven. Ze zouden bijvoorbeeld:

- kunnen vertellen hoe zij media gebruiken. En hoe intensief. Misschien willen ze zelfs een week lang turven wat ze doen en hoe lang... Of een paar dagen 100% offline zijn en daar hun ervaringen over vertellen.
- in een les kunnen nadenken over hoe belangrijk media voor hen zijn (welke rol speelt het in hun leven? Hoe kijken zij naar de toekomst?) en dat uitwerken in een presentatie. Een andere uitwerking kan ook zijn dat ze hier een filmpje of poster over maken. Met de posters kun je dan een tentoonstelling maken. De filmpjes kunnen tijdens de avond worden getoond.
- Soms maken we gebruik van een door ons geleid leerlingenpanel, zodat leerlingen direct vragen kunnen beantwoorden over hun belevingswereld.

Een andere invulling is om ze uit te nodigen om met hun ouder(s) mee te komen. De inhoud van de avond is dan vergelijkbaar als eerder vermeld, maar in de interactie gaan ouders en kinderen met elkaar op verschillende manieren in gesprek. Zoals ze thuis wellicht nog niet eerder gedaan hebben. Inzichten en praktische tips worden plenair gegeven. Voor deze avond zijn speciale werkvormen ontwikkeld.

c) Ouderavond met theater

Deze ouderavond is inhoudelijk vergelijkbaar met hetgeen eerder omschreven, maar wordt aangevuld met twee acteurs die herkenbare dagelijkse scènes spelen. De spreker en de scènes wisselen elkaar af. Zo sluit het 'kennisdeel' naadloos aan op het 'ervaringsdeel', met verdiepende dialoog en praktische tips. Door de humor wordt het ijs snel gebroken en de gaat de interactie als vanzelf. De opkomst bij een theateravond is doorgaans hoog omdat deze 'anders-dan-anders' is en blijft nog lang onderwerp van gesprek. We werken hiervoor samen met DNL Theatercollectief. Hun aanpak past naadloos bij ons idee van een ouderavond: de voorstellingen hebben altijd veel vaart en humor. En er is veel ruimte voor ouders om mee te denken, mee te praten en mee te lachen. Op <http://www.dnltheatercollectief.nl/index.php/aanbod-voor-scholen/mindful-mediagebruik> een impressie en reacties van scholen waar we deze avond verzorgd hebben.

De kosten voor een interactieve ouderavond bedragen €465,- exclusief btw (21%) en reiskosten (€0,28/km). De kosten voor het theater bedragen €850,- excl. btw (6% - per 1 jan. 2019 9%) en reiskosten en komen bovenop het bovengenoemde tarief van de ouderavond.

d) Ouderavond voor speciale klassen

Voor onderbouw-ouders (groep 1, 2 en 3) hebben we een programma waarin ouders zich oriënteren op het gebruik van de smartphone door hun kind. Wanneer krijgt een kind een smartphone? Wat zijn de gevolgen, voor thuis en op school? Kunnen **ouders als groep gezamenlijk afspraken maken** hierover?

Voor ouders van groep 8 is er een aanbod waarin de aandacht gaat naar de overgang naar het middelbaar onderwijs en wat dat betekent voor de mediaopvoeding.

Bijlage

OVERZICHT ONDERWERPEN WORKSHOPS

Kernthema's

- A. De invloed van media op de ontwikkeling van kinderen en jongeren (onderwijs en zorg; gedifferentieerd over verschillende leeftijdsgroepen)
- B. Wat is mediawijsheid en digitale geletterdheid? (voor onderwijs en zorg afzonderlijk)
- C. Veilig opgroeien met media (voor onderwijs en zorg afzonderlijk)

Aansluitende thema's (in alle gevallen ook als zelfstandige workshop of lezing te boeken)

1. Digitaal spelen – de waarde van beeldschermmedia voor 0- 6 jaar (onderwijs en zorg)
2. Het vernieuwde model voor de 21^e-eeuwse vaardigheden in het onderwijs (onderwijs)
3. Programmeren met kinderen (introductie) (onderwijs)
4. Vloggers, YouTubers en de digitale jeugdcultuur (zorg en onderwijs)
5. Video maken en monteren (onderwijs)
6. De pedagogisch-didactische waarde van het gebruik van video (onderwijs)
7. Hoe word je een mediawijze school? (onderwijs)
8. Online grensoverschrijdend gedrag: het juridische kader (onderwijs en zorg)
9. Online pesten (cyberpesten) (onderwijs en zorg)
10. Antipestbeleid en schoolveiligheid 2.0 (onderwijs en zorg)
11. Omgaan met *shame sexting* (Stappenplan) (onderwijs en zorg)
12. Groepsdruk en online weerbaarheid (onderwijs en zorg)
13. Grooming (onderwijs en zorg)
14. Gamen (onderwijs en zorg)

15. Welke ondersteuning hebben leerkrachten/docenten nodig om les te kunnen geven over goed gedrag via sociale media? (onderwijs)
16. (S)experimenteren (onderwijs en zorg)
17. EHBO – hoe te handelen bij een rondgaand foto, filmpje of bericht op sociale media dat leidt tot onrust in de school? (onderwijs)
18. Radicalisering en de rol van internet (onderwijs en zorg)
19. Invoering van sociale media in de organisatie (introductie) (onderwijs en zorg)
20. **Nieuw:** Omgaan met nepnieuws
21. **Nieuw:** Praten in de klas over gedrag via sociale media
22. **Nieuw:** De invloed van mobiele schermen op hechting van het jonge kind (kinderopvang en zorg)
23. ?? – uw eigen thema

Kernthema's

A. De invloed van media op de ontwikkeling van kinderen en jongeren (onderwijs en zorg)

Afhankelijk van de vraag, verzorgen we lezingen over de invloed van (sociale) media op de ontwikkeling en het welzijn van (jonge) kinderen en jongeren, een gebalanceerd verhaal over risico's én kansen. We kunnen inzoomen op specifieke leeftijdscategorieën, bijv.:

- 0 – 4 jaar (kinderopvang)
- 4 – 8 jaar (basisschool)
- 9 – 12 jaar (idem)
- 12 – 16 jaar (voortgezet onderwijs)
- 16+ (mbo/hbo)

De basis bestaat uit kennis uit wetenschappelijk onderzoek, vertaald naar de praktijk van opvoeding en onderwijs. Afhankelijk van de doelgroep en de wensen van de opdrachtgever, kiezen we focus (maatwerk).

B. Wat is mediawijsheid? (voor het onderwijs)

Wanneer je gaat nadenken over wat mediawijsheid is, wordt het begrip steeds vager. Gaat het over de 10 mediawijsheidcompetenties van Mediawijzer.net? En hoe verhouden die zich dan tot de 21^e-eeuwse vaardigheden waar *Digitale geletterdheid* er een van is, maar *Mediawijsheid* ook? En dan is er ook nog de relatie tussen mediawijsheid en burgerschap. En hoe zit het met de nieuwe ontwikkelingen rond de invoering van een nieuw curriculum, waardoor Digitale Geletterdheid verplicht wordt, waarschijnlijk in 2021 (zie Curriculum.nu)?

In deze lezing presenteren we een consistent verhaal over mediawijsheid, dat we opvatten als 'het nieuwe lezen en schrijven'. We beargumenteren de stelling dat je zonder mediawijsheid niet voldoende kunt meedoen aan de samenleving. Wat willen we dan dat leerlingen in het onderwijs meekrijgen? We onderzoeken de begrippen mediawijsheid en digitale geletterdheid en denken na

over hoe we ze kunnen operationaliseren. In de lezing gaan we op zoek naar antwoorden, maar zullen we ook niet schromen om het bekende opnieuw te bevragen.

C. Veilig en gezond opgroeien met media (onderwijs en zorg)

Technologie speelt een grote rol in onze samenleving: veranderingen gaan snel. Wat komt er over vijf jaar de school binnen? *Virtual reality*? Pedagogische professionals kunnen de mediasamenleving niet langer negeren. Als het gaat om 'leren' en 'ontwikkelen' en gezond opgroeien, moet je weten wat er speelt in de digitale wereld: een omgeving waarin ze actief gesocialiseerd worden door het kijken naar vloggers en andere YouTubers bijvoorbeeld.

Ook wij moeten mediawijs zijn. Omdat we anders jongeren niet voldoende toerusten. Ze hebben onze begeleiding nodig om veilig en gezond op te groeien onder invloed van alle media en beeldschermen. Het gaat niet alleen om kunnen meedoen aan de samenleving, maar ook dat ze leren media te gebruiken *zonder schade op te lopen of aan te richten bij anderen*.

In deze prikkelende introductie over het belang en mediaopvoeding en mediawijsheid laten we zien hoe het komt dat kinderen zo intensief gebruik maken van sociale media, welke apps grensoverschrijdend gedrag uitlokken, en waar het aangrijppunt ligt om kinderen te leren omgaan met alle risico's. Deze lezing legt een goede basis voor verdiepende workshops.

Voorbeelden van aansluitende workshops

1. Digitaal spelen – de waarde van beeldschermmedia voor 0- 6 jaar (onderwijs en zorg)

Mediaopvoeding is niet alleen 'waarschuwen voor gevaren' maar ook: laten zien wat wél mag en kan. Kinderen heel bewust toeleiden naar goede apps bijvoorbeeld. Juist voor jongere kinderen, is dat nog een hele klus, want hoe weet je nou welke app geschikt is?

Deze workshop maakt een koppeling tussen theorie en praktijk: wat is het doel van het inzetten van apps en hoe selecteer je dan de juiste apps voor je doel? We beginnen bij het begin: wat is de functie van spelen precies en kan digitaal spelen ook de ontwikkeling van jonge kinderen te ondersteunen? Hoe beoordeel je apps op die waarde?

Deze workshop sluit goed aan op een lezing die meer theoretisch georiënteerd is (Kernthema A, bijv 0 – 8 jaar), met als onderwerp: de invloed van digitale media op de ontwikkeling en welzijn van kinderen.

2. Het vernieuwde model voor de 21^e-eeuwse vaardigheden in het onderwijs (onderwijs)

Kennisnet en SLO zijn actief bezig met de uitwerking van de nieuwe 21^e-eeuwse vaardigheden voor het onderwijs. Het waren er zeven, en in het nieuwe model, dat in februari 2016 is gepubliceerd, zijn er het er elf. In deze workshop maken we kennis met dit nieuwe model, vertellen we de achtergrond van de aanpassing en zoomen we in op de laatste: zelfregulatie.

- Waarom is deze vaardigheid zo belangrijk in het digitale tijdperk?
- Wat betekent dat voor het (en uw) onderwijs?

3. Programmeren met kinderen (introductie) (onderwijs) – aangepast aan schoolniveau

Eerste inleiding voor docenten in het project Codekinderen (www.codekinderen.nl) waarmee kinderen de eerste beginselen van *computational thinking* kunnen opdoen. Docenten krijgen uitleg over de tools die vallen binnen het project CodeKinderen. Na een introductie over het project en het nut van leren programmeren, gaan docenten praktisch aan de slag. Behalve reflectie in het kader van visievorming is er dus ook een praktisch deel.

De deelnemers nemen hun eigen laptop mee. De gastdocent neemt alle andere nodige apparatuur mee (waaronder een 3D-printer).

4. Vloggers, YouTubers en de digitale jeugdcultuur (zorg en onderwijs)

In deze workshop leert u alles over de manier waarop jongeren tegenwoordig gesocialiseerd worden via YouTube. Wat doen ze op YouTube, wie zijn hun helden en idolen en hoe zouden ze bijgestuurd moeten worden? Kenners van jongerencultuur, maar ook van YouTube praten u bij. Voel aan den lijve wat de kracht van YouTube is. U kijkt na deze workshop voor altijd anders naar dit sociale-mediaplatform.

5. Video maken en monteren (onderwijs)

In deze workshop leert u filmen en monteren op uw eigen tablet. De eerste beginselen van het opbouwen van een goede video komen aan bod, en u leert werken met een eenvoudig montageprogramma. Het doel is dat u hierna leerlingen kunt leren hoe te filmen en monteren, zodat leerlingen zich leren uitdrukken met behulp van video. Een ander doel kan zijn dat u zelf video gaat inzetten in uw lessen: bijv. in het kader van 'flipping the classroom'. In dat geval kunt u de workshop een vervolg geven met een workshop waarin u leert hoe u de video interactief kunnen maken met Movietrader.

6. De pedagogisch-didactische waarde van het gebruik van video (onderwijs)

Sommige kinderen hebben een talent om zich uit te drukken met behulp van beelden. Maar van oorsprong is in het onderwijs grotere nadruk geweest op het ontwikkelen van verbale uitdrukkingsvaardigheden. Toch krijgt video langzamerhand meer een eigen plek in het onderwijs. Vervangt het andere vormen van communicatie, is het een *gimmick*, of heeft video een eigen didactische waarde die uw pedagogiek kan ondersteunen? Hoe zou je video kunnen inzetten in het onderwijs zodat het een meerwaarde krijgt? In deze workshop gaan we hierop nader in. Voor voor- en tegenstanders van het gebruik van video in het onderwijs.

7. Hoe word je een mediawijze school? (onderwijs)

Afhankelijk van huidige mediawijzheidsituatie op de school die in de voorbereiding geanalyseerd wordt, gaan we proberen de volgende stap te zetten. We inventariseren wensen en behoeften, maar ook knelpunten. Hoe staat het met het mediawijzheidsbeleid (en wat is dat eigenlijk?). Is dat onderdeel van het ICT-plan of juist andersom? Hoe verhoudt het denken over (sociale) veiligheid zich tot de invoering van mediawijzheid op school? En hoe mediawijz ben je als leerkracht eigenlijk zelf? Of moeten we tegenwoordig zeggen: Digitaal Geletterd?

Deze workshop vraagt intensievere voorbereiding: de inhoud wordt bepaald aan de hand van een voorafgaande analyse van de mediawijzheidsituatie (scan). De basis is het Handboek Digitale Geletterdheid op School (2018). De bijeenkomst kan ook de start vormen van een begeleidingstraject voor het invoeren van Mediawijzheid en mediabeleid op school.

8. Online grensoverschrijdend gedrag: het juridische kader (onderwijs en zorg)

De workshopbegeleider legt het juridische kader neer voor beoordeling van online grensoverschrijdend gedrag: wat is strafbaar, onder welke wetartikelen? Aan de hand van casussen worden vervolgens de mogelijkheden van een strafrechtelijke aanpak verkend: wat levert dat nou eigenlijk op voor de verschillende betrokkenen? Hoe verhoudt zich dat tot de pedagogische doelstelling van de school? Wat is de rol van de Inspectie en de verplichtingen tot melden van incidenten? Welke externe partijen kunnen betrokken worden bij een adequate aanpak? Ook de mogelijkheden voor preventie krijgen aandacht.

9. Online pesten (cyberpesten) (onderwijs en zorg)

Anders dan twintig jaar geleden, stopt pesten niet meer op het schoolplein of bij de voordeur. Als je online gepest wordt, gaat het getreiter vierentwintig uur per dag door, tot in je eigen huis. Met *WhatsApp*, *Snapchat* en *Instagram* is het alleen maar makkelijker geworden om online te roddelen, anderen buiten te sluiten of het leven zuur te maken door kwetsende teksten, foto's of filmpjes online te zetten. De pesters zijn zich niet altijd bewust van de gevolgen. Soms bedoelden ze het grappig of hebben ze daarbij niet overzien dat hun 'grapje' zo enorm uit de hand zou

kunnen lopen. Vaak 'boeit' hen dat ook niet. Buiten het zicht van volwassenen wanen ze zich anoniem en onaantastbaar.

We onderzoeken de vormen van online pestgedrag en de mogelijke impact. Hoe vaak komt het voor? In welke vormen komen we het tegen en hoe krijg je zicht op online pestgedrag? Hoe maak je dit bespreekbaar? Hoe integreer je dit bij de aanpak van pesten op uw school?

10. Omgaan met *shame sexting*

U maakt kennis met het Stappenplan voor het omgaan met sexting – een handvat voor scholen om om te gaan met naaktfoto's of –filmpjes die op school rondgaan. In de workshop gaan we de zes stappen na, en wisselen we ervaringen uit aan de hand van casussen. Zie ook:

www.stappenplansexting.nl

11. Groepsdruk en online weerbaarheid (onderwijs en zorg)

Kinderen staan al jong de hele dag met elkaar in contact. Sommige kinderen hebben in groep 4 al een smartphone. We zien dat ze dan ook al te maken krijgen met groepsdruk. Ze doen dingen 'omdat het kan', nog voordat ze begrepen hebben wat de grenzen van gedrag zijn. Het is heel gemakkelijk om elkaar onder druk te zetten. We bespreken hoe dat komt, hoe sociale media grensoverschrijdend gedrag uitlokken en vooral bij bepaalde leeftijdsgroepen.

We bespreken hoe je kinderen bewust kunt maken van hun gedrag en de grenzen die ze moeten leren hanteren. Wanneer ga je te ver en hoe merk je dat dan? Hoe weet eigenlijk wanneer iemand online te vertrouwen is? En als het nodig is om jezelf te beschermen of voor jezelf op te komen... hoe doe je dat dan? In deze workshop zoomen we daarop in en geven we tips hoe je met leerlingen daarover kunt praten.

12. Antipestbeleid en schoolveiligheid 2.0 (onderwijs en zorg)

Iedere school is goed voorbereid op een brand. Preventiemaatregelen zijn getroffen en er ligt een draaiboek klaar voor het moment dat er onverhoopt toch een brand uitbreekt. Maar dat is niet altijd het geval voor 'virtuele brandjes':

- een naaktfoto van een leerling die via WhatsApp circuleert,
- vechtfilmpjes waarbij de politie ontdekt dat leerlingen betrokken zijn
- een pestfilmpje dat al meer dan 3000 keer bekeken is op YouTube,
- leerlingen die *challenges* uitvoeren waarbij buurtbewoners slachtoffer worden
- gevallen van cyberpesten als of niet door uit de hand gelopen grappen of ruzies

Kinderen al in de bovenbouw van het basisonderwijs, beginnende pubers, zoeken grenzen op en verleggen deze het liefst ook nog. De impact op sociale veiligheid van leerlingen maar ook die van leerkrachten, kan groot zijn. Zelfs fysieke veiligheid kan in het gedrag komen. In deze workshop reiken we inzichten en handvatten aan waarmee u de volgende dag aan de slag kunt. Welke

preventie is noodzakelijk? Hoe vertaal je de risico's van sociale media naar het bestaande schoolveiligheidsplan en het antipestprotocol?

13. Grooming (onderwijs en zorg)

Met de komst van internet is het een stuk gemakkelijker geworden om kinderen en tieners te *groomen* (ze te verleiden tot seksuele handelingen) en ze te ronselen voor prostitutie (loverboys). Welke kinderen lopen risico? Hoe ziet het online grooming-proces eruit? In deze workshop gaat u aan den lijve ondervinden hoe het verleidingsproces in zijn werk gaat.

14. Gamen (onderwijs en zorg)

Niet meer aan tafel willen komen, 's avonds niet naar bed of nachts opstaan om te kunnen gamen: eenmaal gameverslaafd dan is een leerling niet meer te helpen met een waarschuwing op school en met gewone opvoeding thuis. Dan is professionele hulp gewenst. Maar wanneer is gamen niet meer gezond? Problematisch gamegedrag leidt thuis tot ruzies, en op school tot slechtere cijfers.

Waar komt die enorme aantrekkelijkheid van hyperrealistische games vandaan? Wat doet het met kinderen? Welke jongens lopen meer risico op problematisch gamegedrag? We onderzoeken het probleem: wat kun je doen als school en hoe begeleid je ouders?

15. Welke ondersteuning hebben leerkrachten/(mentor)docenten nodig om les te kunnen geven over goed gedrag via sociale media? (onderwijs)

Dagelijks gebeurt er van alles in de klas, van ruzies in de WhatsApp-groep van de klas, tot het doorsturen van gruwelijke filmpjes en sexting. Ook al zie je het niet gebeuren, elke leerkracht moet weten wat er speelt. Maar dat niet alleen: hij of zij moet in staat zijn adequaat te reageren op signalen.

Hoe kunnen leerkrachten en (mentor)docenten voldoende worden toegerust op de taak om de dagelijkse online ervaringen van hun leerlingen op te tillen tot een zinvolle aanpak in de klas? Aan de hand van casussen komen we tot een inventarisatie van de nodige bagage van een mediawijze docent.

16. (S)experimenteren (onderwijs en zorg)

Ook voor het verkennen van seksuele gevoelens en de seksuele identiteit, gebruiken kinderen en tieners (sociale) media. Van het sturen van virtuele kusjes tot jezelf volledig bloot geven via de webcam. Deze experimenten komen al jong voor: kinderen komen met van alles in aanraking. Al op 10-jarige leeftijd hebben ze een dosis porno gezien als we geen gefilterd internet hebben

aangeboden. Voor tieners kan dat passen bij een gezonde, seksuele ontwikkeling, maar er zijn wel voorwaarden aan verbonden. Wat is een normale seksuele ontwikkeling tegenwoordig?

Onderzoek toont aan dat het kijken naar porno en seksualiserende beelden een relatie heeft met het maken van naaktselfies, het zien van meisjes als lustobject en ontevredenheid over het eigen lichaam. Dit alles is van invloed op seksueel gedrag van meisjes en jongens. We bespreken de laatste wetenschappelijke inzichten, onderzoeken ons eigen (voor)oordeel, en gaan samen na wat dit betekent voor de dagelijkse praktijk op school. Doen we voldoende aan seksuele vorming?

17. EHBO – hoe te handelen bij een rondgaande foto, een filmpje of bericht op sociale media dat leidt tot onrust in de school? (onderwijs)

Wanneer een naaktfoto of webcamseksfilmpje (of 'dickpic') van een leerling op school rondgaat, zorgt dat meestal voor grote onrust binnen en buiten de school. In sommige gevallen haalt het zelfs de landelijke pers en krijgt de school te maken met een storm van media-aandacht. Veel tijd om na te denken en af te stemmen over te ondernemen acties is er niet. Er moet snel gehandeld worden om de sociale veiligheid voor alle betrokkenen te waarborgen of te herstellen en schade te beperken. Niet alleen naaktfoto's leiden tot onrust. Ook filmpjes van heftig geweld, *challenges* of hypes als #Momo bijvoorbeeld.

In deze workshop gaat u na een theoretisch kader over beelden met seks en geweld en ander grensoverschrijdend gedrag aan de slag met een praktijkcasus. Vragen die centraal staan zijn: hoe vang je slachtoffers op? Wat doe je met daders (als je al weet wie dat zijn)? Hoe praat je met de klas en andere leerlingen op school? Hoe betrek je ouders? Hoe ziet zinvolle preventie eruit?

18. Radicalisering en de rol van internet (onderwijs en zorg)

Wat is radicalisering eigenlijk en hoe komt het dat zo past bij de adolescentie? Het komt nog niet op alle scholen voor, maar het is goed om er wel over na te denken: hoe pak je het aan als kinderen op uw school radicale taal uitslaan? Wat doe je als een leerling na de vakantie niet terugkomt en met het gezin blijkt afgereisd te zijn naar Syrië? En hoe kunnen klasgenoten het beste worden begeleid? Veel belangrijker is echter nog dat we begrijpen wat radicaal gedrag van jongeren betekent: een vorm van maatschappijkritiek waarmee ze zich uitdrukken en ontdekken wie ze zijn. Is het mogelijk om dit te op te pakken en het in goede banen te leiden? In deze workshop onderzoeken we het proces van radicalisering. Hoe gaat het in z'n werk en welke rol speelt internet daarbij? Aan de hand van casussen onderzoeken we de mogelijkheid van signalering en preventie. Wanneer betrek je andere instanties en hoe verwerk je het onderwerp in een gesprek met de klas?

19. Invoering van sociale media in de organisatie (introductie) (onderwijs en zorg)

Afgestemd op de wensen verzorgen we een denksessie over de invoering van sociale media in de organisatie. De workshop is maatwerk, afgestemd op de fase waarin de organisatie zich bevindt.

Denk aan:

- Reflectie op de doelen van het gebruik van sociale media.
- Andere vormen van werken onder invloed van online ontwikkelingen en mogelijkheden (Wat is de visie van de organisatie, wat gaat goed en wat niet, wat vraagt om extra aandacht?)
- Professionele houding en digitale ontwikkelingen (Welke rol heb je als zorg- of onderwijsprofessional? Wat is je speelruimte, hoe zit het juridisch? Hoe kun je ouders ondersteunen?)
- Privacy
- Casussen (ethiek, visieverschillen, dynamische driehoek, afstand en nabijheid)

20. Omgaan met nepnieuws (onderwijs)

NIEUW

Hoe praat je met leerlingen over nepnieuws? En weten we zelf wel waar het om gaat? De een zegt 'fake news', de ander heeft het over 'desinformatie' of 'misinformatie'. Maar wat is het en hoe erg is het eigenlijk?

Op dit moment zijn er nog onvoldoende lesmethodes die in goede lessen voorzien. Veel docenten maken zelf iets, en gaan vaak ad hoc aan de slag. Bijvoorbeeld als ze merken dat hun leerlingen complottheorieën omarmen. Of ze vermijden het onderwerp omdat het te lastig is.

In deze workshop gaan we samen aan de slag met het onderwerp. Hoe nieuwswijs bent u zelf en wat kun je in de klas met het onderwerp?

21. Praten in de klas over gedrag via sociale media (onderwijs)

NIEUW

Hoe praat je met leerlingen over hun online gedrag? Als docent heb je vaak het idee dat je niet voldoende weet over de digitale jeugdcultuur om stevig in je schoenen te staan bij het voeren van een gesprek over online gedrag. En toch moet je dat gesprek voeren. Als mentor, maar ook in lessen over burgerschap. En soms ook als je vakdocent bent, docent Nederlands of wiskunde, of gymnastiek. Omdat er iets in de groep voorbij komt wat je niet moet laten liggen.

In deze workshop delen we kennis over groepsdynamiek, online én offline, en hoe je kunt omgaan met emoties. Wat kun je doen om te voorkomen dat een gesprek uit de hand loopt? Er is dus ruim aandacht voor je eigen rol als procesbegeleider. Wat doe je met je eigen standpunt (bijv: 'sexting kun je beter niet doen')? Hoe ga je om met uitspraken van leerlingen waar je het niet mee eens bent ('die memes zijn gewoon grappig')? En hoe ga je om met grote verschillen in de groep? We werken aan de hand van casussen.

22. De invloed van mobiele schermen op de hechting (0-4 jaar)

NIEUW

We weten al lang dat het voor een goede ontwikkeling van jonge kinderen belangrijk is dat hun belangrijkste opvoeders niet alleen aanwezig zijn, maar ook *present*. In de afgelopen 40 jaar is de 'hechtingstheorie' steeds verder uitgewerkt. De hechtingsstijl voorspelt onder andere ons vermogen als volwassenen om gezonde relaties te vormen en hoe we omgaan met tegenslag. Inmiddels verschijnen de eerste onderzoeken over de invloed van het gebruik van de smartphone in het bijzijn van jonge kinderen, en waarom dit ten koste kan gaan van de ouder-kind-interactie. In deze workshop gaan we weer even terug naar de basis van de hechtingstheorie, maar we verbinden die vervolgens met het dagelijks gebruik van mobiele schermen in gezinnen met jonge kinderen en we onderzoeken de manier waarop we hierover in gesprek kunt gaan met ouders, om hen te helpen bewuste keuzes te kunnen maken.

23. ??

Uw eigen maatwerk-programma

